ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Michala Mazance a soudců JUDr. Marie Žiškové a JUDr. Josefa Baxy v právní věci žalobkyně J. H., proti žalované České správě sociálního zabezpečení, Křížová 25, 225 08 Praha 5, v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 28. 2. 2002,

takto:

I. Žaloba se zamítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Žalobou napadeným rozhodnutím žalovaná zamítla žádost žalobkyně podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945. Rozhodnutí je odůvodněno tím, že matka žalobkyně sice byla účastníkem národního boje za osvobození, zemřela však v době, kdy měla status „československého politického vězně“ [§ odst. 1 bod 1. písm. g) zákona č. 255/1946 Sb.]; na tuto kategorii účastníků národního boje za osvobození se zákon č. 261/2001 Sb. nevztahuje. Odůvodnění napadeného rozhodnutí dodává, že žalobkyni byla již v roce 1995 přiznána jednorázová částka podle zákona č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce.

Proti rozhodnutí žalované podala žalobkyně podle procesních předpisů účinných do konce roku 2002 opravný prostředek, který byl předložen Vrchnímu soudu v Olomouci v červnu 2002; po provedení přípravných úkonů však již tento soud o věci samé do konce roku 2002 nerozhodl. Podle přechodných ustanovení k reformě správního soudnictví byla věc předána Nejvyššímu správnímu soudu k dokončení řízení (§ 129 odst. 2 a § 132 soudního řádu správního). Nejvyšší správní soud proto poté v řízení pokračoval, jako by byla podána žaloba proti správnímu

rozhodnutí, a protože žádný z účastníků netrval na osobní účasti na jednání soudu, rozhodl o věci bez toho, aby jej nařizoval (§ 51 odst. 1 s. ř. s.).

Žalobkyně v opravném prostředku (žalobě) popsala skutkové okolnosti předcházející popravě obou jejích rodičů (tvrzený nárok, vyplývající z úmrtí jejího otce, byl Nejvyšším správním soudem projednán jiným senátem pod sp. zn. 2 A 1106/2002 OL) a tvrdí, že tu není žádná souvislost mezi nároky ze zákona č. 217/1994 Sb. a zákona č. 261/2001 Sb. Její matka se od 29. 8. do 5. 12. 1944 účastnila aktivně Slovenského národního povstání; od 6. do 12. 12. 1944 (kdy byla se svým manželem popravena) byla československým politickým vězněm. Za svou činnost byla vyznamenána a odmítnutí přiznat jednorázovou peněžní částku považuje žalobkyně za slovíčkaření. Z ustanovení § 5 odst. 7 zákona č. 261/2001 Sb. žalobkyně dovozuje, že její nárok je dán, i pokud se vyjde z toho, že její matka měla status politického vězně.

Žalobkyně se však mýlí.

Především je nutno uvést, že Česká republika komplexem zákonů vydaných zejména v průběhu druhé poloviny devadesátých let založila peněžní nároky osobám (či pozůstalým po nich), které byly v době II. světové války, resp. v době po roce 1948 nejrůznějším způsobem poškozeny okupačním režimem německým nebo později režimem komunistickým. Nejde tu právně o odškodnění, protože z újmy dříve vzniklé nelze „vinit“ Českou republiku jako stát vzniklý v roce 1993; přiznávání jednorázových částek podle zmíněných zákonů je finančním výrazem zaslouženého morálního ocenění zásluh nebo utrpení vzniklých fyzickým osobám se záměrem aspoň touto formou přispět k nápravě dříve vzniklých křivd. Jednotlivými zákony tak byly poskytnuty jednorázové částky obětem nacistické perzekuce (zákon č. 217/1994 Sb.), některým válečným veteránům (zákon č. 39/2000 Sb.), dalším účastníkům národního boje za osvobození (zákon č. 261/2001 Sb.), politickým vězňům z let 1948 – 1990 (tentýž zákon), osobám odvlečeným do sovětských gulagů (zákon č. 172/2002 Sb.). Jinými formami, plynoucími z mezinárodní spolupráce, je poskytováno finanční plnění dalšími státy osobám nuceně nasazeným okupační mocí v době II. světové války do válečného Německa nebo jinam.

Pokud jde o účastníky národního boje za osvobození (ve smyslu zákona č. 255/1946 Sb.), je tedy zřejmé, že zákonodárce založil nárok na jednorázové částky postupně několika zákony pro jednotlivé kategorie účastníků.

Zákon č. 261/2001 Sb. zakládá nárok několika různorodým skupinám oprávněných osob (resp. také jejich pozůstalým): kromě „politických vězňů“, za něž zákon č. 261/2001 Sb. považuje osoby vězněné z v letech 1948 až 1990 a rehabilitované podle zákona č. 119/1990 Sb. a zákona č. 198/1993 Sb. (v tom se žalobkyně dopouští omylu, protože zaměňuje právně rozdílné kategorie „československého politického vězně“ a „politického vězně“) a kromě zvláštní skupiny osob, které se za německé okupace ukrývaly z rasových či náboženských důvodů nebo byly z týchž důvodů soustředěny do vojenských pracovních táborů, je

nárok založen také třetí skupině – což je pro rozsuzovanou věc určující – totiž účastníkům národního boje za osvobození (ve smyslu zákona č. 255/1946 Sb.).

Nárok však vzniká jen některým kategoriím účastníků národního boje za osvobození (např. příslušníkům první československé armády na Slovensku, československým partyzánům, osobám zúčastněným aspoň po dobu tří měsíců soustavnou činností zahraničního nebo domácího hnutí, směřujícího přímo k osvobození republiky Československé, nebo Slovenského národního povstání třeba po dobu kratší takovým způsobem, že tato činnost přivodila nebo byla prokazatelně způsobilá přivodit jemu nebo jeho rodině újmu na životě, osobní svobodě nebo zdraví, účastníkům povstání v květnu 1945, kteří za bojů padli nebo byli těžce raněni nebo utrpěli těžkou poruchu zdraví, příslušníkům stráže obrany státu; v souhrnu a právně řečeno tedy osobám, které splňují podmínky uvedené v § 1 odst. 1 bodě 1 písm. c) až f), bodě 2 a odst. 2 zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození).

Málo vhodnou legislativně technickou úpravou bylo označení této skupiny osob legislativní zkratkou „účastník národního boje za osvobození“ (§ 1 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb.).

Tím došlo k interpretačně obtížné situaci, protože pojmem „účastník národního boje za osvobození“ se nyní v zákonech označují dvě zcela rozdílné skupiny: širší (ve smyslu zákona č. 255/1946 Sb.) a užší (ve smyslu zákona č. 261/2001 Sb.), která zejména nezahrnuje „československé politické vězně“.

Kategorie těch účastníků národního boje za osvobození, kteří jsou československými politickými vězni (§ 2 odst. 1 bod 5. zákona č. 255/1946 Sb.) je z okruhu osob oprávněných podle zákona č. 261/2001 Sb. vyloučena (věcně proto, že - jak již uvedeno, nároky této kategorie řešil zákon z roku 1994). V souladu s tím, co bylo uvedeno, českoslovenští političtí vězni jsou účastníky národního boje za osvobození podle zákona č. 255/1946 Sb., ale nejsou účastníky národního boje za osvobození ve smyslu zákona č. 261/2001 Sb.

Z toho pak se odvíjí to, že žalobkyni nárok vzniknout nemohl.

Dovolává-li se žalobkyně ustanovení § 5 odst. 7 zákona č. 261/2001 Sb. („Pokud účastník národního boje za osvobození nebo politický vězeň v národním boji za osvobození padl nebo na němž byl vykonán trest smrti nebo který zemřel při věznění, činí výše jednorázové peněžní částky pro vdovu nebo vdovce a děti podle § 1 odst. 2 120 000 Kč,“), přehlíží, že slovní spojení „účastník národního boje za osvobození“ je užitím legislativní zkratky z ustanovení § 1 odst. 1 a nezahrnuje tedy „československé politické vězně“, jak již uvedeno. Matka žalobkyně byla však popravena v době, kdy – což mezi účastníky není sporné – měla status právě československého politického vězně, nikoli „účastníka národního boje za osvobození“ ve smyslu § 1 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. (v tomto případě účastníka Slovenského národního povstání).

Bylo již řečeno, že československým politickým vězňům, resp. jejich pozůstalým, pokud postižená osoba byla popravena, vznikly nároky na jednorázové částky podle zákona č. 217/1994 Sb.

Žalobkyně však nemůže být úspěšná ani potud, opírá-li svůj nárok o druhý status své matky, která byla nejen československým politickým vězněm, ale i účastníkem SNP. Tato účast trvala podle osvědčení vydaného podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb. od 29. 8. 1944 do 5. prosince 1944, tedy dobu delší tří měsíců a zakládá tak podle § 1 zákona č. 255/1946 Sb. status účastníka národního boje za osvobození, jak je také osvědčeno. S dobou účasti delší tří měsíců zákon č. 261/2001 Sb. spojil vznik nároku na jednorázovou částku toliko pro samotné účastníky národního boje za osvobození, nikoli pro sirotky po nich (§ 5 odst. 3 zákona č. 261/2001 Sb.). Sirotkům po těchto účastnících národního boje za osvobození však zákon č. 261/2001 Sb. nárok přiznává jen za splnění podmínky, že rodič padl ve vlastnosti účastníka národního boje za osvobození (v zúženém smyslu zákona č. 261/2001 Sb.). Tato zákonná podmínka však splněna není.

Lze tedy uzavřít, že matka žalobkyně byla popravena v době, kdy neměla status účastníka národního boje za osvobození (ve smyslu zákona č. 261/2001 Sb.), ale měla status československého politického vězně, přičemž nároky této kategorie osob řešil jiný zákon (mezi účastníky není sporné, že podle tohoto zákona také byla žalobkyni jednorázová částka v roce 1995 přiznána).

Zbývá konečně dodat, že další část žalobkyniny argumentace, opírající se o slova „politický vězeň“ v § 5 odst. 7 zákona č. 261/2001 Sb., je lichá a vyvěrá z nedorozumění. Slovním spojením, totiž legislativní zkratkou „politický vězeň“ označuje zákon č. 261/2001 Sb. v § 2 odst. 1 osoby vězněné v letech 1948 až 1990 a nelze je zaměňovat s kategorií „československého politického vězně“ ve smyslu zákona č. 255/1946 Sb., tedy s osobami vězněnými v letech 1939 – 1945.

Protože se tedy Nejvyšší správní soud neztotožnil s žádnou žalobní námitkou, žalobu zamítl (§ 78 odst. 7 soudního řádu správního).

Žalobkyně neměla ve věci úspěch a žalovaná právo na náhradu nákladů řízení nepožadovala a podle obsahu spisu jí ani náklady nevznikly. Proto soud vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (§ 60 odst. 1 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí nejsou opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. září 2003

JUDr. Michal Mazanec
předseda senátu